

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Факультет № 6
Кафедра соціології та психології

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни «**Психологія**»
вибіркових компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

**125 Кібербезпека (безпека інформаційних
та комунікаційних систем)**

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2022 №8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету №6
Протокол від 26.08.2022 р. №6

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної
ради ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2022 №8

Розглянуто на засіданні кафедри соціології
та психології Протокол від 17.08.2022 №7

Розробник:

Нечітайло І. С. – доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри
соціології та психології

Рецензенти:

1. Доцент кафедри педагогіки та психології Харківської державної академії фізичної культури, кандидат психологічних наук Павлик О. М.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Шиліна А.А.

**4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1: Психологія як наука	34	6	6	2		20	залік
Тема № 2: Емоційно-вольова сфера особистості	36	8	6	2		20	
Тема № 3: Пізнавальні психічні процеси	40	12	10	3		15	
Тема № 4 Особистість як предмет психологічного дослідження	40	8	8	3		21	
Всього за семестр	150	18	24	10		78	

1. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1: Психологія як наука

Семінарське заняття «Психологія як наука». Предмет, завдання і методи психології. Історія розвитку психології. Виникнення і розвиток психіки в філогенезі. Поняття та взаємозв'язок психіки і мозку та психологічна теорія діяльності.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з основними положеннями сучасної психології, показати їм, що представляє собою психологія як наука, яка вивчає психіку людини в усієї її різноманітності та специфіки функціонування психічних явищ та процесів.

Кількість годин - 6 год. (денна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Предмет, завдання і методи психології;
2. Історія розвитку психології;
3. Виникнення і розвиток психіки в філогенезі;

4. Психіка і мозок.

Методичні вказівки. На початку семінарського заняття викладач привітає студентів, повідомляє тему, план та структуру заняття.

1. У відповіді на перше питання студентам необхідно розглянути поняття предмету, завдання і методів психології. Потрібно зрозуміти ряд основних моментів. Психологія – наука, яка вивчає факти, закономірності та механізми психіки. Психологія – це наука про психіку, про закономірності її проявлення і розвитку. В системі наук психології відводиться цілковито особисте місце. Предметом психології є психіка і психічні явища.

2. У відповіді на друге питання студенти повинні ознайомитись з історією розвитку психології. Свою історію психологія починає з античних часів. Міфологічне розуміння світу, де тіла заселяються душами, а життя залежить від богів, віками панувало у суспільному житті.

3. У відповіді на третє питання студентам пояснюється як проходив розвиток психіки в філогенезі. Психіка – це властивість високоорганізованої живої матерії, яка міститься в активному відображенні суб'єктом об'єктивного світу, в побудові суб'єктом невідчужуваної від нього картини цього світу і регуляція на цієї основі поведінки і діяльності. Розвиток психіки складається з закономірних переходів від низьких, простих форм до високих, більш складніших і досконаліх. Слід зосередити увагу на розвитку психіки від поняття реагування, рефлекс, інстинкт, навик та інтелектуальні дії.

4. По четвертому питанню слід зосередити увагу на взаємозв'язку мозку та психіки та розкрити поняття психологічної теорії діяльності.

Завдання питання цільових виступів студентів для розкриття окремих проблем, явищ і таке інше:

1. Предмет та об'єкт психології.
2. Історія античної психології.
3. Історія розвитку психології.
4. Періодизація історії психології.
5. Задачі психології.
6. Уявлення античних та середньовікових філософів про душу та свідомість.
7. Становлення вітчизняної психології.
8. Донаукова психологія.
10. Наукова психологія в Західній Європі та США.
11. Психоаналіз.
12. Біхевіоризм.
13. Гештальтпсихологія.
14. Гуманістична психологія.
15. Трансперсональна психологія.

Теми реферативних повідомлень

1. Історія розвитку психології.
2. Вклад Сеченова І.М. та Павлова І.П. у розвиток психології.

3. Культурно-історична теорія психіки людини Л.С. Виготського.
4. Психіка і мозок.
5. Розвиток психіки у філогенезі.
6. Психологічна теорія діяльності.

Література

1. Максименко С.Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2004. 272 с.
2. Харченко С.В. Вступ до загальної психології : навчальний посібник : Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 192 с.
3. Неведомська Є.О., Маруненко І.М. Антропологія: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ : КУ імені Бориса Грінченка, 2013. 40 с.
4. Максименко С.Д., Соловієнко. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
5. Максименко С.Д., Зайчук В.О., Клименко В.В., Соловієнко В.О. Загальна психологія : підручник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
6. Євдокімова О. О. Історія психології : навч. посіб. ; Вид. друге, допов. – Харків : Константа, 2020. 320 с.

Тема №1. Психологія як наука.

Практичне заняття. Основні положення сучасної психології.

Навчальна мета заняття: Детальніше ознайомити студентів з поняттям наукової дисципліни «Психологія». Ознайомити студентів з основними положеннями сучасної психології, показати їм, що представляє собою психологія як наука, яка вивчає психіку людини в усієї її різноманітності та специфіки функціонування психічних явищ та процесів.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Предмет, завдання і методи психології;
2. Історія розвитку психології;
3. Виникнення і розвиток психіки в філогенезі;
4. Психіка і мозок.

Методичні вказівки. На початку семінарського заняття викладач привітає студентів, повідомляє тему, план та структуру заняття.

У вступній частині пояснити та нагадати студентам тему занять, та питання які будуть розглядатися, які персональні завдання давалися студентам та їх готовність до виступів.

1. Предмет, завдання і методи психології.

Надається слово студентам для виступів, по результатам виступів проходить обговорення виступів та порушених питань. Назвати і розкрити ключові поняття теми: психологія як наука, життєва і наукова психологія, психіка людини, світ психічних явищ, предмет психології, методи психологічних досліджень, галузі психології.

Психологічний словник: в короткій формі розглядаються терміни, що

зустрічаються в курсі «Психологія».

Дискусія по першому питанню.

Питання до дискусії:

1. У чому полягає значення психології як науки?
2. Що є предметом психології?
3. В чому проявляється відмінність і зв'язок життєвої і наукової психології?
4. Які основні форми і прояви психіки?
5. Які методи дослідження застосовуються в психології?

Опитування студентів по першому питанню (лекційний матеріал).

Дидактична гра «Таблиця напрямків психології» - психоаналіз, біхевіоризм, гештальтпсихологія, гуманістична психологія та ін.

Рішення ситуаційних задач.

Скласти схеми з поясненням:

предмета та задач загальної психології;

зв'язок психології з іншими науками;

світ психічних явищ;

Визначити стратегічні напрямки розвитку сучасної психології.

2. Історія розвитку психології.

Скласти схему етапів розвитку психології. Охарактеризувати етапи розвитку психології. Дати роз'яснення - які питання розглядає історія психології. Розкрити історію психологічних досліджень у різні часи в різних школах та перспективи розвитку психології як науки.

Контрольні питання для самостійного опрацювання та завдання для цільових

Розкривається питання поглядів науковців на етапи розвитку психіки у філогенезі. Дискусійне питання для студентів: яким чином проявляється взаємозв'язок психіки і мозку в житті людини; розкрити поняття інстинктів, навичок та інтелектуальної поведінки людини та тварини, відмінності; в чому основна суть культурно – історичної теорії розвитку психіки людини Л.С. Виготського.

Психіка – властивість високоорганізованої живої матерії, яка полягає у відображенні суб'єктом об'єктивного світу, у побудові ним картини цього світу та регуляції на цій основі поведінки та діяльності.

Можливо виділити 4 основні рівні розвитку психіки живих організмів: подразнення, чутливість, поведінка вищих тварин, свідомість людини.

Дискусійні питання для обговорення.

1. Розкрити основні положення теорії діяльності.
2. Поясніть взаємозв'язок мозку та психіки.
3. Розкрити поняття подразливості, подразнення, чутливості.
4. Розкрити поняття психіки.
5. Психологічна теорія діяльності.
6. Загально психологічна характеристика діяльності.

Психологічні завдання по темі № 1

Визначте, до якої групи психічних явищ належить кожне явище, описане нижче.

1. Педагоги помітили, що студенти краще засвоюють матеріал, якщо в процесі заняття використовуються наочні засоби.

2. Учитель математики неодноразово звертав увагу на те, що деякі діти з великими труднощами засвоюють матеріал безпосередньо після уроків фізкультури і набагато краще, якщо перед уроком математики була інша навчальна дисципліна.

3. Студентка К. дуже переживала, якщо у когось з друзів відбувалися негаразди.

4. Студентка В. виглядала дуже стомленою.

Творче завдання

1. Складіть перелік приказок та прислів'їв на психологічні теми, охарактеризуйте їх зміст.

2. Підібрати приклади розвитку психіки у філогенезі.

Провести самостійне дослідження

1. Провести тест — Самооцінка психічних станів (за Айзенком).

2. Визначити професійну спрямованість студентів.

3. Дослідити професійні інтереси.

В заключній частині заняття підводяться підсумки виступів, обговорення та відповідей студентів, виставляються оцінки та надається завдання на наступне заняття.

Теми рефератів.

1. Психологія як наука.

2. Історичні етапи та напрямки розвитку психології.

3. Поняття психологічної теорії діяльності.

4. Поняття психіки та її розвиток у філогенезі.

Література

1. Максименко С.Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2004. 272 с.

2. Харченко С.В. Вступ до загальної психології : навчальний посібник : Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 192 с.

3. Неведомська Є.О., Маруненко І.М. Антропологія: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ : КУ імені Бориса Грінченка, 2013. 40 с.

4. Максименко С.Д., Соловієнко. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Форум, 2000. 544 с.

5. Максименко С.Д., Зайчук В.О., Клименко В.В., Соловієнко В.О. Загальна психологія : підручник. Київ : Форум, 2000. 544 с.

6. Євдокімова О. О. Історія психології : навч. посіб. ; Вид. друге, допов. — Харків : Константа, 2020. 320 с.

Тема № 2. Емоційно-вольова сфера особистості

Семінарське заняття. Емоції та почуття, воля». Загальна уява про емоції та почуття. Виникнення та значення емоцій. Типи емоційних станів. Функції емоцій. Емоційний стрес і регуляція емоційних станів. Психологічні

теорії емоцій. Поняття волі. Загальна характеристика вольових зусиль. Фізіологічні аспекти вольових діянь. Структура вольових діянь.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з поняттями емоцій та почуттів, емоційним стресом та теоріями емоцій, а також з поняттям воля та вольовий акт.

Кількість годин - 8 год. (денна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Загальна уява про емоції та почуття.
2. Емоційний стрес і регуляція емоційних станів.
3. Психологічні теорії емоцій.
4. Поняття волі.

Методичні вказівки. На початку семінарського заняття викладач привітає студентів, повідомляє тему, план та структуру заняття.

По – першому питанню студенти повинні освоїти поняття емоцій та почуттів. Ознайомитись з функціями емоцій та їх значенням в житті людини.

По – другому питанню студенти вивчають поняття емоційного стресу, причинами його розвитку, регуляцією емоційних станів.

По – третьому питанню студенти вивчають теорії емоцій.

По – четвертому питанню. Вивчається поняття волі, структуру вольового акту та вольові якості особистості.

Теми рефератів та додаткові питання:

1. Концепції та теорії емоцій.
2. Емоційний стрес.
3. Воля та її значення в житті людини.
4. Поняття психологічного захисту

Література

1. Максименко С.Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2004. 272 с.
2. Харченко С.В. Вступ до загальної психології : навчальний посібник : Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 192 с.
3. Максименко С.Д., Соловієнко К.М. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
4. Зелінська Т.М., Воронова С.В., Хурчак А.Е. Практикум із загальної психології : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2008. 184 с.
5. Максименко С.Д., Зайчук В.О., Клименко В.В., Соловієнко В.О. Загальна психологія : підручник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
6. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : Практикум : навч. посібник. Київ : Каравела, 2008. 336 с.

Тема 2. Емоційно-вольова сфера особистості

Практичне заняття. Емоції та почуття, воля

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з поняттями емоцій та почуттів, емоційним стресом та теоріями емоцій, а також з поняттям воля та вольовий акт.

Кількість годин – 2 год. (денна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Загальна уява про емоції та почуття.
2. Емоційний стрес і регуляція емоційних станів.
3. Психологічні теорії емоцій. Поняття волі

Методичні вказівки. На початку семінарського заняття викладач привітає студентів, повідомляє тему, план та структуру заняття.

У вступній частині пояснити та нагадати студентам тему занять, та питання які будуть розглядатися, які персональні завдання давалися студентам та перевірити їх готовність до виступів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Назвати і розкрити ключові поняття теми: емоції, теорії емоцій, афекти, пристрасть, настрої, почуття, стрес, фрустрація, стрес, тривога, воля, вольовий акт, вольові якості та вольові процеси.

1. Загальна уява про емоції та почуття. Емоційний стрес і регуляція емоційних станів. Психологічні теорії емоцій.

Студенти вивчають поняття емоцій та почуттів, емоційного стресу, причини його розвитку, регуляцією емоційних станів, окремі теорії емоцій.

2. Поняття волі.

Студенти вивчають поняття волі, структуру вольового акту та вольові якості особистості.

Дискусія на тему «Емоційно-вольові процеси».

Теми реферативних повідомлень

1. Поняття про емоції та почуття.
2. Теорії емоцій.
3. Поняття емоційного стресу.
4. Концепції та теорії емоцій.
5. Значення емоцій в житті людини.
6. Емоційний стрес.
7. Стадії та види стресу.
8. Значення емоцій та почуттів в житті людини.
9. Воля та її значення в житті людини.
10. Загальна характеристика вольових зусиль

Охарактеризуйте основні форми переживань почуттів.

1. Яке з поданих нижче визначень почуттів є найточнішим:

- а) відображення навколишніх предметів та ставлення до них;
- б) реакція людини на все навколишнє;
- в) переживання, в яких виявляється ставлення людини до навколишнього та до самої себе;
- г) своєрідне ставлення людини до того, що вона сприймає.

2. В якому рядку названо тільки почуття:

- а) гнів, страх, радість, почуття власної гідності;
- б) любов, незадоволення, спрага, туга;
- в) совість, ненависть, біль, презирство;

- г) сором, симпатія, бажання, кохання;
- д) закоханість, щастя, спрага, журба, туга, симпатія.
- 3. Вкажіть, яка з наведених сукупність ознак характеризує пристрасі:
 - а) стійкі, ділові, слабкі;
 - б) сильні, ділові, глибокі, тісно пов'язані з переконаннями;
 - в) глибокі, нестійкі, сильні, зв'язані з потребами.
- 4. У якому рядку названі тільки афекти:
 - а) бадьорість, сум, задоволення, гнів, радість;
 - б) симпатія, обурення, страх, розпач, жах;
 - в) гнів, розпач, захват, жах.;
 - г) кохання, ненависть до ворогів, патріотизм, жах.
- 5. Серед наведеного переліку почуттів знайдіть і випишіть:
 - а) інтелектуальні почуття;
 - б) моральні;
 - в) естетичні.

Гумор, дружба, радість пізнання, кохання, огида, почуття нового, сум, здивування, любов до краси, почуття комічного, допитливість, піднесеність, совість.

III. В заключній частині заняття підводяться підсумки виступів, обговорення та відповідей студентів та виставляються оцінки,

Теми для рефератів:

1. Поняття про емоції та почуття.
2. Теорії емоцій.
3. Поняття емоційного стресу.
4. Концепції та теорії емоцій.
5. Значення емоцій в житті людини.
6. Емоційний стрес.
7. Стадії та види стресу.
8. Значення емоцій та почуттів в житті людини.
9. Воля та її значення в житті людини.
10. Загальна характеристика вольових зусиль

Література

1. Максименко С.Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2004. 272 с.
2. Харченко С.В. Вступ до загальної психології : навчальний посібник : Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 192 с.
3. Максименко С.Д., Соловієнко. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
4. Зелінська Т.М., Воронова С.В., Хурчак А.Е. Практикум із загальної психології : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2008. 184 с.
5. Максименко С.Д., Зайчук В.О., Клименко В.В., Соловієнко В.О. Загальна психологія : підручник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
6. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : Практикум : навч. посібник. Київ : Каравела, 2008. 336 с.

Тема № 3. Пізнавальні психічні процеси

Семінарське заняття: Психологічні основи уваги. Відчуття та сприймання.

Психологічні основи пам'яті. Мислення, уява, мовлення.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з пізнавальними психічними процесами: відчуття, сприймання, увага, пам'ять, а також ознайомити студентів з поняттями уяви, мовлення та найскладнішим психічним процесом – мисленням. Пояснити взаємозв'язок мислення з мовою.

Кількість годин – 8 год. (денна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Психологічні основи уваги.
2. Відчуття і сприйняття як пізнавальні процеси.
3. Психологія пам'яті.
4. Мислення.
5. Уява.
6. Мовлення

Методичні вказівки. На початку семінарського заняття викладач привітає студентів, повідомляє тему, план та структуру заняття.

1. По першому питанню основні моменти, на які слід звернути увагу:

Поняття уваги, види уваги, значення в житті людини, погляди вчених на цей феномен.

2. По другому питанню слід особливу увагу зосередити на питаннях психологічних пізнавальних процесах відчуття та сприймання. Зрозуміти їх різницю та особливості. Ознайомитися з поняттям «аналізатор», та його роль в виникненні відчуттів.

3. По третьому питанню студентам слід звернути увагу на поняття та види пам'яті, історію вивчення питання та про мнемічні процеси.

4. По четвертому питанню розглядаються поняття найскладнішого процесу у ЦНС – процес мислення. Вивчаються погляди вчених на цей психічний процес, розглядається зв'язок мислення і мови, питання творчого мислення.

5. По п'ятому питанню розглядається питання уяви та уявлення. Чим відрізняються ці поняття, як застосовуються у повсякденному житті.

Теми реферативних повідомлень

1. Поняття відчуттів та сприйняття.
2. Поняття уваги.
3. Психологічні основи пам'яті.
4. Поняття про мислення. Види та форми мислення.
5. Творче мислення.
6. Мовлення. Етапи розвитку.
7. Фізіологічні основи мовлення.

Література

1. Максименко С.Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2004. 272 с.
2. Харченко С.В. Вступ до загальної психології : навчальний посібник : Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 192 с.
3. Максименко С.Д., Соловієнко К.М. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
4. Зелінська Т.М., Воронова С.В., Хурчак А.Е. Практикум із загальної психології : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2008. 184 с.
5. Максименко С.Д., Зайчук В.О., Клименко В.В., Соловієнко В.О. Загальна психологія : підручник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
6. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : Практикум : навч. посібник. Київ : Каравела, 2008. 336 с.

Тема №3. Пізнавальні психічні процеси

Практичне заняття. Психологічні основи уваги. Відчуття та сприймання. Психологічні основи пам'яті. Мислення. Уява. Мовлення.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з пізнавальними психічними процесами: відчуття, сприймання, увага, пам'ять, мислення, уява та мовлення.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Психологічні основи уваги.
2. Відчуття і сприйняття як пізнавальні процеси. Психологія пам'яті.
3. Мислення. Уява. Мовлення.

Методичні вказівки. На початку семінарського заняття викладач привітає студентів, повідомляє тему, план та структуру заняття.

Порядок проведення вступу до заняття. У вступній частині пояснити та нагадати студентам тему занять, та питання які будуть розглядатися, які персональні завдання давалися студентам та перевірити їх готовність до виступів. Назвати і розкрити ключові поняття теми: увага, домінанта, неувважність, відчуття, пороги чутливості, закон Вебера - Фехнера, адаптація, сенсibiлізація сприйняття, властивості сприйняття, ілюзії, галюцинації, пам'ять, види пам'яті, процеси пам'яті, продуктивність пам'яті, розлади пам'яті, мислення, види мислення, розумові операції, форми мислення, порушення мислення, інтелект, мова, функції мови, види мови, уявлення, уява, творча уява.

1. Психологічні основи уваги

Студентам пропонується дати визначення понять: увага, уважність, домінанта, довільна увага, мимовільна увага, об'єм уваги, стійкість уваги, розподіл уваги, переключення уваги, розсіяність.

Дискусійні питання.

1. Значення уваги в житті людини.
2. Вплив уваги на успішність навчання студентів.

3. Яким чином розвивати увагу?

Запропонувати студентам тестування на рівень концентрації уваги.

1. Методика Мюнстерберга.

2. Методика «10 слів».

3. Вправа «Муха».

2. Відчуття і сприйняття як пізнавальні процеси. Пам'ять

Студентам пропонується дати визначення понять відчуття та сприймання, охарактеризувати роль відчуттів в життєдіяльності людини. Ознайомитися з поняттям «аналізатор», та його роль в виникненні відчуттів. Мислення. Уява. Мовлення.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з поняттями уяви, мовлення та найскладнішим психічним процесом – мисленням. Пояснити взаємозв'язок мислення з мовою. Студенти повинні уявити поняття мислення, його види та функції, взаємозв'язок з другою сигнальною системою. Значення творчого мислення, поняття мозкового штурму. Також слід приділити увагу вивченню поняття уяви, види уяви, особливості та фізіологічні основи. Студенти повинні розкрити етапи розвитку мови, взаємозв'язок мови та мислення, види та функції мови.

Психологічні завдання

1. Зміна чутливості аналізаторів та її причини.

2. Що таке сенсорна депривація і в чому вона проявляється?

3. Чи існують взаємозв'язки між відчуттями і емоціями?

Обґрунтуйте відповідь.

4. Будова аналізатора?

5. Як ви розумієте поняття — адекватний подразник?

6. У чому полягають основні відмінності між відчуттям і сприйманням?

7. Чому відчуття і сприймання відносять до першого, чуттєвого ступеня пізнання?

8. Чи є сприймання у тварин?

9. Розкажіть про залежність сприймань від характеру діяльності.

10. Що таке перцептивні дії?

Завдання

1. Вибрати правильну відповідь. Для чуттєвого пізнання характерним є:

а) безпосередній контакт свідомості з зовнішнім світом;

б) опосередкований контакт свідомості з зовнішнім світом.

2. Адаптація аналізатора до дії подразника проявляється:

а) у підвищенні його чутливості;

б) у зниженні його чутливості;

в) у пристосуванні аналізатора до дії подразника;

г) у втраті здатності відчувати.

3. Сенсibiliзацією називається:

а) зміна чутливості аналізаторів при їх взаємодії;

б) зниження чутливості аналізаторів при їх взаємодії;

в) підвищення чутливості аналізаторів при їх взаємодії.

4. Синестезією називається:

- а) виникнення невластивих для даного аналізатора відчуттів при впливі неадекватного подразника;
- б) виникнення в аналізаторі неадекватного для нього відчуття під впливом адекватного подразника;
- в) синестезія – це механізм компенсаторних можливостей відчуттів.

5. Яке з наведених нижче визначень сприймання є правильним і повним?

Сприймання – це:

- а) синтез відчуттів;
- б) відображення в голові людини окремих властивостей і якостей предметів та явищ при їх безпосередньому впливові на аналізатори;
- в) відображення предметів і явищ в цілому при їх безпосередньому впливі на аналізатори;
- г) відображення предметів і явищ в усій сукупності їх істотних властивостей і якостей;
- д) відображення предметів і явищ у цілому в усій сукупності їх властивостей і якостей при їх дії на аналізатори.

6. У якому рядку йдеться про сприймання?

- а) Людина чує мелодію пісні, бачить знайомий пейзаж, букет квітів;
- б) Людина відчуває зелений колір, смак, біль.

7. У чому виявляється осмисленість сприймання?

- а) у відносній постійності образу сприйнятого об'єкта;
- б) у відносній правильності відображення предметів;
- в) у розумінні суті сприйнятого суб'єкта.

8. Константність - це:

- а) структурна єдність частин сприйнятого;
- б) розуміння суті сприйнятого об'єкта;
- в) відносна постійність образу сприйнятого об'єкта.

9. У якому рядку названі лише властивості сприймання?

- а) цілісність, константність, предметність, адаптація;
- б) предметність, осмисленість, константність, цілісність;
- в) сенсibilізація, цілісність, осмисленість, предметність.

10. До властивостей уваги відноситься: а) вибірковість. б) адаптація. в) апперцепція.

Визначте, до якої групи психічних явищ належить кожне явище, описане нижче.

Педагоги помітили, що студенти краще засвоюють матеріал, якщо в процесі заняття використовуються наочні засоби.

Учитель математики неодноразово звертав увагу на те, що деякі діти з великими труднощами засвоюють матеріал безпосередньо після уроків фізкультури і набагато краще, якщо перед уроком математики була інша навчальна дисципліна.

Студентка К. дуже переживала, якщо у когось з друзів відбувалися

негаразди.

Студентка В. виглядала дуже стомленою.

В заключній частині заняття підводяться підсумки виступів, обговорення та відповідей студентів, виставляються оцінки та надається завдання на наступне заняття.

Теми рефератів та додаткові питання:

1. Поняття та фізіологічні основи уваги.
2. Відчуття та сприймання.
3. Психологія пам'яті.
4. Поняття мислення.
5. Уява та її значення в житті людини.
6. Мова: поняття та етапи розвитку.

Література

1. Максименко С.Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2004. 272 с.
2. Харченко С.В. Вступ до загальної психології : навчальний посібник : Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 192 с.
3. Максименко С.Д., Соловієнко К.М. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
4. Зелінська Т.М., Воронова С.В., Хурчак А.Е. Практикум із загальної психології : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2008. 184 с.
5. Максименко С.Д., Зайчук В.О., Клименко В.В., Соловієнко В.О. Загальна психологія : підручник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
6. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : Практикум : навч. посібник. Київ : Каравела, 2008. 336 с.

Тема 4. Особистість як предмет психологічного дослідження

Семінарське заняття. Склад і структура особистості. Темперамент. Характер. Здібності.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з поняттям особистості, та розглянути склад, структуру особистості. Також вивчити поняття темпераменту, характеру та здібності людини.

Кількість годин - 8 год. (денна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Загальне поняття про особистість;
2. Склад і структура особистості;

Методичні вказівки. На початку семінарського заняття викладач привітає студентів, повідомляє тему, план та структуру заняття.

По-першому питанню студенти повинні ознайомитись з тлумаченням поняття особистості різними вченими, та напрямками розробки цієї проблеми.

По-другому питанню студенти вивчають склад і структуру особистості, а також питання розвитку особистості.

По – третьому питанню студенти вивчають поняття темперамент, характер та здібності людини.

Теми для рефератів.

1. Загальне поняття про особистість.
2. Основні категорії організації людини.
3. Психологічна структура особистості.
4. Поняття особистості в вітчизняній психології.
5. Поняття особистості в зарубіжній психології
6. Поняття темпераменту.
7. Поняття характеру.
8. Поняття здібностей.

Література

1. Максименко С.Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2004. 272 с.
2. Харченко С.В. Вступ до загальної психології : навчальний посібник : Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 192 с.
3. Максименко С.Д., Соловієнко К.М. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
4. Зелінська Т.М., Воронова С.В., Хурчак А.Е. Практикум із загальної психології : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2008. 184 с.
5. Максименко С.Д., Зайчук В.О., Клименко В.В., Соловієнко В.О. Загальна психологія : підручник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
6. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : Практикум : навч. посібник. Київ : Каравела, 2008. 336 с.

Тема 4. Особистість як предмет психологічного дослідження

Практичне заняття. Склад і структура особистості. Темперамент. Характер. Здібності.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з поняттям особистості, та розглянути склад, структуру особистості. Також вивчити поняття темпераменту, характеру та здібності людини.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Загальне поняття про особистість;
2. Темперамент, характер, здібності.

Методичні вказівки. На початку семінарського заняття викладач привітає студентів, повідомляє тему, план та структуру заняття.

У вступній частині пояснити та нагадати студентам тему занять, та питання які будуть розглядатися, які персональні завдання давалися студентам та перевірити їх готовність до виступів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Загальне поняття про особистість. Склад і структура особистості.

По-першому питанню студенти повинні ознайомитись з тлумаченням поняття особистості різними вченими, та напрямками розробки цієї проблеми, вивчають склад і структуру особистості, а також питання розвитку особистості.

Основні теоретичні відомості.

У психології категорія «особистість» відноситься до базових понять. Але поняття «особистість» не є виключно психологічним та вивчається всіма суспільними науками, у тому числі філософією, соціологією, педагогікою та ін. Частіше за все під особистістю розуміють людину у сукупності її соціальних та життєво важливих якостей, які набуті нею у процесі соціального розвитку. Особистість – свідомий індивід, який займає певне положення у суспільстві і виконує певну соціальну роль (соціальна функція особистості).

Особистість – конкретна людина, у системі її стійких соціально обумовлених психологічних характеристик, які проявляються у суспільних зв'язках та відношеннях, визначають моральні вчинки людини та мають суттєве значення для неї та оточуючих.

Дайте визначення понять

Індивід, індивідуальність, особистість, структура особистості, спрямованість особистості.

Виконайте завдання

1. З'ясуйте співвідношення між поняттями «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість». Намалюйте схему співвідношення цих понять.

2. Наведені нижче особливості поведінки людини характеризують її або як індивіда, або як особистість.

Виділіть особливості, які характеризують поведінку індивіда та особистості.

Дайте обґрунтування свого вибору.

а) Старанність, низька адаптація до темряви, комунікабельність, добра координація обох рук, повільна швидкість упізнавання, швидка емоційна збудливість, працьовитість, мала моторна ригідність, висока сенсорна чутливість.

б) Скромність, правдивість, висока швидкість рухових реакцій, висока швидкість засвоєння навичок, пластичність, впертість, низька чутливість до суспільної оцінки, рухливість, швидкий темп діяльності

Виконайте завдання.

1. Виділіть з наведених нижче прикладів факти, в яких переважно виявляється соціальна роль, що розуміється як суспільна функція, і соціальна роль, що розуміється як відповідність поведінки нормам і вимогам соціальної групи. Дайте обґрунтування своєї відповіді.

а) Петро Іванович сімнадцятий рік працює токарем на заводі. Він член бригади. Завжди сумлінно виконував і перевиконував норми, неодноразово вносив раціоналізаторські пропозиції.

У домашньому колі він дбайливий і вимогливий батько. Завжди цікавиться навчанням дочки. Може годинами говорити з нею про мистецтво, літературу.

б) Сашко і Микола – учні шостого класу. Обидва відмінники. Проте їх ставлення до життя класу, школи різне. Микола тільки після багаторазових розмов з класним керівником погодився, і то на деякий час, допомогти товаришеві з математикою.

Сашко, навпаки, дуже переживає, коли хтось з учнів класу одержує незадовільні оцінки. З власної ініціативи погодився підтягти відсталого учня з багатьох дисциплін.

Виконайте вправи:

1. Зобразіть схематично структуру особистості за К. Платоновим, порівняйте її зі структурою особистості С. Рубінштейна та З. Фрейда.

2. Випишіть з психологічного словника визначення понять: світогляд, переконання, ідеал, інтерес, потреби, мотиви, ціннісні орієнтації. Яке місце вони займають у структурі особистості.

Темперамент, характер, здібності

По другому питанню студенти вивчають поняття темперамент, характер та здібності людини.

Дайте визначення понять: темперамент, типи темпераменту, центральна нервова система, активність особистості, моторна сфера особистості.

Виконайте завдання:

1. Охарактеризуйте провідний тип темпераменту своїх близьких або товаришів за планом: швидкість рухів; темп мовлення; уміння швидко та легко включатись в роботу; співчувати іншим людям; уміння захоплюватися справою, виявляючи при цьому терпіння або пристрасність; швидкість зміни настрою.

2. Подумайте та сформулюйте, що у вашому темпераменті є найбільш важливим, суттєвим та знайдіть коротку форму вираження.

3. Визначте, який основний тип темпераменту у кожного з учасників оповідання Круга «Поспішай неспішно».

Чотири втомлених мандрівники підійшли до опівночі до міських воріт. Ворота закриті, охорона спить. Перший сів на землю: «Ой лихо, тільки вибрався з дому, і так не пощастило! Що робити? До ранку далеко, ще й дощ піде!», – говорив він крізь сльози. «Чого тут говорити, виб'ємо ворота, та й годі!», гарячує другий, стукаючи у ворота. «Друзі, зберігайте спокій, сядемо, почекаємо, літня ніч швидкоплинна», – заспокоював інших третій. «Навіщо сидіти та чекати? Дивіться, під воротами велика щілина. Може проліземо крізь неї», – взяв ініціативу четвертий.

Творчі завдання

1. Розіграти структуру особистості за З. Фрейдом, виконавши ролі «ід», «его», «суперего», «особистості» і «співрозмовника».

2. Скласти психологічну характеристику власної особистості.

3. Описати психологічну характеристику творчої особистості (на прикладах видатних діячів науки, техніки, культури).

Теми реферативних повідомлень:

1. Загальне поняття про особистість.

2. Основні категорії організації людини.

3. Психологічна структура особистості.

4. Поняття особистості в вітчизняній психології.

5. Поняття особистості в зарубіжній психології.
6. Типи темпераментів, їх психологічна характеристика.
7. Формування індивідуального стилю діяльності на підставі темпераменту.
8. Конституціональні теорії темпераментів.

4. Рекомендована література

Основна

1. Максименко С.Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2004. 272 с.
2. Харченко С.В. Вступ до загальної психології : навчальний посібник : Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 192 с.
3. Максименко С.Д., Соловієнко К.М. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Форум, 2000. 544 с.
4. Зелінська Т.М., Воронова С.В., Хурчак А.Е. Практикум із загальної психології : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2008. 184 с.
5. Максименко С.Д., Зайчук В.О., Клименко В.В., Соловієнко В.О. Загальна психологія : підручник. Київ : Форум, 2000. 544 с.

Допоміжна

1. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : Практикум : навч. посібник. Київ : Каравела, 2008. 336 с.
2. Євдокімова О.О. Історія психології : навч. посіб. ; Вид. друге, допов. Харків : Константа, 2020. 320 с.
3. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія. Київ, 2016. 280 с.
4. Фурман Анатолій Психокультура української ментальності [2-ге наук. вид.]. Тернопіль : НДІ МЕВО, 2018. 168 с.
5. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Воляннюк, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
6. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: Основні положення : Навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни. Київ : Екс Об, 2000.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

Сайт «Brain Maps» - <http://brain-maps.org/>